

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 25 DECEMBER 1915.

Foto Alinari.

GENUA „DE HEERLIJKE”.
GEZICHT OP DEN OMTREK VAN GENUA MET HET CAMPO SANTO OP DEN ACHTERGROND.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCHE VAN RICHARD WASHBURN CHILD (21)	BIZ. 614
GENUA „DE HEERLIJKE”, (SLOT), DOOR MAURITS WAGENVOORT, GEÏLLUSTREERD	BIZ. 613, 616—621
NATUUR EN MENSCH, (VIII), DOOR P. J. BOLLEMAN VAN DER VEEN	BIZ. 618
DE KERSTSPROOK VAN DEN ONGEZIENE, DOOR DAAN VAN DER ZEE	619
TRAPPEN (OTIS), DOOR J. DAALDER DZN., GEÏLLUSTR.	621
HILVARENBEEK EN ZIJN KERK, DOOR DR. C. F. XAV. SMITS, GEÏLLUSTREERD	622
WINTERSCHOON, DOOR H. W., GEÏLLUSTREERD	623
HET WOORD „TUIN” EN ZIJNE BETEKENIS, DOOR F. W. DRIJVER	623
IN DE SCHAAPSKOOL. ILLUSTRATIE	624

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beteeftdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(21) RICHARD WASHBURN CHILD.
(Geautoriseerde vertaling).

VIERDE BOEK.

III. EEN NACHTELIJKE BEZOEKER.

„Menschelijk te zijn,” vervolgde Monty „wil zeggen: bloed en beenderen en hersenen te hebben, die je zelf niet hebt gemaakt of gekozen. Menschelijk te zijn wil zeggen, de zoon te zijn van een ander zonder dat je je eigen ouders hebt kunnen kiezen. Menschelijk te zijn is te zijn het gisteren van je bloed en gebrandmerkt te zijn met honderd gisterens van het kwaad van anderen.”

Hij sprong op. Het wit van zijn oogen was met bloed belopen. „Ben ik verantwoordelijk voor wat ik ben?” brulde hij. „Is een van ons allen dat?”

De Rechter keek onthutst, dacht me.

„Bloed is bloed!” riep Monty, terwijl de aderen op zijn voorhoofd opzwellen. „En daarom heb ik mijn kind hier ook gebracht. Ik had haar willen doden. Bloed is bloed. Daar is het mijne, daar op dien stoel — en dat kind ben ik, en ik ben mijn eigen vader en mijn vader was zijn eigen vader vóór mij en daar is geen ontkomen aan, hoor je? Ik wilde haar doden, omdat ik haar liefhad, liefhad, liefhad!”

Hij viel in zijn stoel terug, bedekte het gelaat met de handen en weende als een kind.

Ik keek naar den Rechter en men had kunnen denken dat hij een bronzen beeld was. Hij verroerde geen spier. Ik zag hem zelfs niet ademen. Hij leek wel een metalen beeld en hij joeg me schrik aan en dat deed het kind ook, omdat het zoo kalm door dit alles heensliep — een klein, kalm hoopje leven.

„Wel, Chalmers,” zeide de Rechter eindelijk, „wat denk je nu te gaan doen? Je gaat natuurlijk hier vandaan. Laat je je dochtertje hier achter?”

Monty had het hoofd gebogen zoodat zijn gezicht niet te zien was, maar ik zag hem huiveren alsof de woorden van den rechter een ijsskoude luchtstroom waren, die over hem heen gaven was.

„Ik ga naar Idaho,” zei hij. „Ik ga vanavond nog op weg. Ik moet mijn kind wel achter laten. Dat weet u ook wel. Plaats haar in een gesticht en vertel de menschen niet wie haar vader was. De een of andere dag zal mijn bloed tot haar spreken, Rechter, maar de helft van mijn ellende kwam voort uit het weten wie ik was.”

„Door overerving,” zeide de Rechter.

„Ja, door overerving,” zei Monty.

„Houd je van je dochtertje?” fluisterde de Rechter.

Monty huiverde opnieuw en boog het hoofd. Het was moeilijk te gelooven, dat hij een moordenaar was. Het leek alles wel een droom, het rijzen en dalen van Monty's borst als de polsslag van je eigen hart.

„Wil je dus niet, dat ze ooit iets van je weet — niets?” vroeg de Rechter.

„Neen,” bracht Monty met moeite uit. „Nooit!”

„In ieder mensch steekt goeds,” zeide de Rechter langzaam. „Ik zou — nu maar heengaan!”

Zonder verder een woord te zeggen stond Monty op en ging heen. Hij stormde niet weg, zooals de verslaggever gedaan had. Hij bleef even staan, en raakte het vuile jurkje van het kind aan met de toppen van zijn vingers. En toen ging hij heen, en de voordeur sloot zich langzaam en piepend, en zijn schoenen kwamen langzaam en knerpnd op het pad buiten neer, en de ijzeren klink van het hek piepte. Ik ging naar het raam en keek langs het eene flapperende gordijn, en ik zag Monty langs de schutting loopen, en zijn armen opsteken en blijven staan en weder doorloopen. In het maanlicht, met z'n vreemde schaduwen, leek hij nog half mensch, half aap, weghuppnd naar de een of andere plaats waar alles zich verliest in het niet.

„Vanavond kunnen we niets meer doen,” zeide de Rechter, mij op den schouder tikkend. „Brenghet kind maar naar boven.”

„Jawel, meneer,” zei ik.

„Wacht even!” zei hij heesch. „Laat ik haar even zien. Wat steekt er in dat lichaampje? Wat huist er in die ziel? Waar is ze mee geteekend? Welk een mysterie!”

„Ja, dat is het wél, meneer,” antwoordde ik.

„Als ze pas ter wereld zijn gekomen, lijken ze zooveel op elkaar,” zeide hij, bij zich zelve pratend. „Zooveel! Ik dacht dat het Juliana was.”

„En toch...” zei ik.

Terwijl hij mij aankeek, wreef hij zijn schildpadden bril af, en knikte.

„Ik ga nu niet naar bed,” zeide hij. „Ik blijf hier maar beneden. Trek het kind schoone kleeren aan. En dan kunnen we morgen...”

Ik voelde het warme, kleine lijfje in den bocht van mijn arm, en of het terwille van haarzelf of om haar vader was, ik weet het niet, maar mijn hart was vol liefde voor het kind.

„Morgen,” zeide ik.

Hoe weinig wisten wij wat er dan reeds gebeurd zou zijn.

Hoe weinig wist ook ik het. Want nadat ik het kind had gewasschen, en het in het groote logeerbed gelegd, en de kaars uitgeblazen had, bleef ik, herinner ik me, naast Juliana's wiegje staan in het donker, en dacht heelemaal niet aan het kind. Het was Monty's geest, die almaar vóór me af en aan ging, en me soms in de oogen keek en zeide: „Wat doe jij hier?” en die een ander maal door de weilanden wegholde van de plaats zijner misdaden vandaan en die even daarna weder voor een groot, glanzend iemand stond en zeide: „Wat ik ben, ben ik door m'n geboorte; wat ik ben, móét ik wel zijn.”

Eenmaal dien nacht ging ik naar beneden, en stak mijn hoofd om de gordijnen. De Rechter zat voor zijn schrijftafel met zijn handen op zijn schoot gevouwen, terwijl zijn oogen vanonder zijn zware wenkbrauwen uitkeken alsof hij voor het wereldraadsel stond, en bijna bang was. Ik bedacht hoe moe hij moest zijn, en wat een dag het voor ons allen geweest was.

Eindelijk kraakte er een plank op de trap, wat mij herinnerde aan het late uur en mijn pijnlijke lichaam en brandende oogen. Ik ging dus weer naar boven naar bed en wentelde me onrustig tot ik eindelijk insliep.

Ik geloof dat ik niet erg vast zal geslapen hebben. Kleinigheden blijven in den geest hangen als ze met zulke dingen in verband staan. En zoo herinner ik me, dat ik, pas half wakker, het slaan van een raamluik hoorde en het huilen van den wind, die opgestoken was. Met iederen windstoot rammelden er overal dingen — de gordijnen, de papieren op mijn schrijftafeltje woeien op, en de bladeren aan de boomen buiten ritselden, en ik trok het laken over mijn hoofd en dacht eraan hoe mijn vader en moeder op zee waren vergaan, en viel weer in slaap en droomde van zeeën van gesmolten lood, sissend en dampend en rood.

Ik vermoed, dat ik gewekt werd door het schreeuwen van den een of ander, maar dat doet er ook feitelijk niet toe. Het huis stond in brand! Ik zag een geel, dansend licht, en er kwam rook onder de deur door als iets dat uit een emmer gegoten wordt. Met iederen windstoot werden de boomen in den boomgaard hel verlicht, en de vlammen loeiden alsof er duizend mannen op een afstand tegelijk stonden te schreeuwen. Tusschen de vlagen door kon men het zachte geknetter en knapperen hooren en het sissen van nat hout en je eigen hoesten als je probeerde adem te halen in dien dichten rook. Buiten hoorde je schreeuwen, en binnen klonk het piepen en ritselen van ratten die achter het behangsel een goed heenkomen zochten. Uit mijn raam kon ik een groote wolk van roode vonken zien, die opvlogen na een ontploffing en ik hoorde het rinkelen van een brekende ruit boven het loeien van het vuur uit.

Voor dit vreeselijke element heb ik altijd een redeloozen angst gevoeld. Toen ik nog bij Madame Welstoke was, heb ik menigen slapeloozen nacht doorgebracht, en dat wel alleen omdat onze kamers soms wat hooggelegen waren in het hotel waar wij logeer-

den. U kunt wel denken, dat ik alles vergat toen ik mijn deur opende en bevond, dat de vlammetjes al langs den muur van de trap lekten en dat er groote, beschuitvormige rookwolken door het telkens opschietende roze licht omhoog rolden. Ik had niet kunnen zeggen waar ik was, in ons eigen huis, in de stad waarin we woonden, of in een andere. Alleen hoorde ik de stem van mijn oude meesteres zeggen: „Denk er wel om, als we eens last mochten hebben, dat je je gezicht bedekt met een natten handdoek, en dat je je dicht bij den grond houdt”. Het was een raad die in dit geval heelemaal niet opging, want het vuur, dat zijn oorsprong in de studeerkamer van den Rechter moet gehad hebben, loeide almaar door de deur in de gang, en verdween dan weer als een wuivend zijden vlag. Ik opende mijn mond en gilde zóó lang, tot mijn longen zoo plat waren als een leege zak.

Ik had kunnen weten dat, als de Rechter nog in zijn studeerkamer was, hij niet meer in leven kon zijn, en ook had ik kunnen opmerken, toen ik zijn slaapkamer doorging om op het dakje van de portiek te klimmen, dat hij heelemaal niet naar bed geweest was. Maar ik zag heelemaal niets. Ik herinnerde me zelfs niet dat er een Rechter bestond. Het vuur en zijn lekkende tongen zaten me op de hielen, en ik wierp me van het dakje naar beneden en belandde tusschen de hydrangeas. Het volgend oogenblik voelde ik het koele gras van het gazon onder mijn voortjilende voeten, en zoodra ik bij zinnen kwam, vroeg ik mij verbaasd af, hoe ik nog had kunnen talmen om een rok dicht te knopen en een lichte shawl om mijn schouders te slaan.

Er waren een half dozijn mannen aanwezig. Waar ze vandaan kwamen, weet ik niet. Ze renden hierheen en daarheen over het gazon, en sprongen over de schutting. Ze schenen mij heelemaal niet op te merken. Ik hoorde een van hen schreeuwen: „Het brandsignaal werkt niet. Je kunt het huis niet meer redden!” Iedereen scheen in de war te zijn. Er kwamen nog andere menschen de straat afhollen, en er sloegen ergens vonken uit, die almaar rondwarrelden in een wolk, alsof ze langs een wenteltrap ten hemel stegen. De muren van de kruidenierswinkel en van het Fidelity-gebouw en het huis van de Danforth's aan de andere zijde van de straat waren heelemaal verlicht door het roode licht, en vlammen, die plotseling uit het raam van de studeerkamer schoten, deden een conifeer die ervoor groeide, verschrompelen, alsof hij van vloeiend papier gemaakt was.

„Hoe is 't angekommen?” gilde een man, terwijl hij mij door mekaar schudde.

Ik deed enkel mijn mond open, en keek hem aan. Het was de kruidenier. Iederen morgen kwam ik in zijn winkel.

„Nou, wie was er dan in huis?” zei hij.

„De Rechter”, zei ik.

„De Rechter is in huis!” begon hij te brullen.

„De Rechter is in 't huis!”

Het klonk precies als een telefoon, als je er door hoort zeggen: „de lijn is bezet, belt u af, alsjeblieft”, en het leek de menschen te hoop te doen loopen, zoodat ze bij kleine troepjes stonden te wijzen, en over het gras liepen naar de plaats waar de vonken neerregenden, en dan weer terug, net als een hond, die een kotelet uit een warmen oven wil halen.

Plotseling scheen iedereen zich naar mij te wenden, en in een oogwenk stonden al die gezichten, roze en glanzend, om me heen.

„Zij heeft eruit weten te komen!” brulden ze. „Waar is de Rechter? Is er nog iemand anders in huis?”

„De Rechter en 't kind!” riep ik, en zakte neer op het gras.

„Nee!” schreeuwde de stationchef, „met den Rechter is 't in orde. Nog geen twintig minuten geleden kwam ik hem tegen op de brug, toen de goederentrein net door was. Maar je kunt niks redden — geen enkel meubel zelfs; op de benedenverdieping is alles al uitgebrand”.

„Daar komt de Rechter! Dat is ie, die daar met z'n strooien hoed in z'n hand komt anhollen”, gilde een vrouw, en holde hem tegemoet, terwijl heur haar om 'r heen fladderde. Ik zag zijn lange gestalte, met de lange beenen de straat komen afrennen. Ik zag zijn bleeke gezicht met de vierkante kaken, en de lippen op elkaar geperst.

„Jij!” zeide hij, zich naar mij overbuigend. „Ja! Waar is Juliana? Waar is mijn kind?”

Mijn hoofd leek rond te draaien, net als de rossige rookwolken en de trillende, heete lucht die de afhangende takken van de boomen deed wuiven. Het was alsof het knapperen en loeien van het vuur in mijn hoofd was. Maar ik slaagde erin mijn hoofd achterover te buigen en mijn handen uit te steken om te laten zien dat ze leeg waren.

„God nog toe!” riep hij uit.

Alles werd donker om me heen, maar ik hoorde nog stemmen praten.

„Blijf hier, Rechter! Ga niet! Je komt er niet weer uit”.

„Laat me los!”

„Hij wil die hel in! Houd hem toch tegen, een van allen!”

„Kijk! Kijk! Je ziet hem nooit terug als ie er eenmaal in is!”

Ik opende mijn oogen. Het lange, magere lichaam van Rechter Colfax, met de afhangende schouders stond in de deuropening, en teekende zich donker af, als een boom tegen den zonsoudergang. Ik zag hem zijn hoofd vooroversteken, alsof hij van plan was zich een weg te banen door die vlammenzee, en toen ontrok een dikke rookwolk hem plotseling aan ons gezicht.

„Nou zijn ze d'r allebei geweest, hij zoowel as 't kind!” brulde de stationchef. „Weg! Allebei weg!”

De vrouw met het fladderende haar hoorde dit, en liep gillend weder heen. Ik luisterde naar haar doordringende stem en naar het loeien van het vuur en het beieren van klokken. Achter mij kwamen paarden aanrennen met zwaar hoefgestamp, en telkens als de vlammen omhoog schoten, klonk er een koor van stemmen. Het was als een ijende koorts; en waar ik zat, voelde het gras onder mijn handen zacht en koel aan.

En toen leek al het geschreeuw en lawaai plotseling op te houden, zoodat men niets anders hoorde dan het geknetter en loeien van het vuur en het sissen der vlammen, en de stem van een kleinen jongen riep:

„De Rechter is bezig van de portiek af te klimmen! Hij heeft iets in zijn armen!”

„'t Is 't kind!” brulde de stationschef, zijn hoed op den grond werpend. „Hij heeft 't kind gered!”

Ik begon weer te huilen en vroeg me af waarom de menschen niet juichten. Je hoorde alleen hier en daar onderdrukt roepen en vloeken, en de menschen gingen op zij toen de Rechter naar mij toekwam.

„Kom, Margaret”, zei hij.

Ik keek op, en zag dat hij heelemaal zwart was van rook en roet, behalve waar het zweet was afgelopen en witte strepen had achtergelaten. Zijn gezicht was dicht bij het mijne.

„Kom! Versta je me?” zei hij. „Ik geloof niet dat ze gewond is, maar dat moeten we nog zien. We zullen naar de Danforths gaan. Hier is toch niets meer te redden. Ik heb Juliana!”

Juist alsof de vlammen hem antwoordden, klonk er plotseling een luid scheuren en loeien alsof er iets was ingestort en in elkaar viel. Torenhooge vlammen schoten op uit het dak — een soort vlammen-knop, die openging als een groote bloem met bloembladen. Het was akelig om te zien hoe de dakspanen omkrulden en in een fel-brandenden stroom naar den grond kwam tuimelen, alsof het druppels gloeiend metaal waren. Het is mogelijk, dat dit gezicht mij verbijsterde; ik herinner me niet meer hoe we naar het huis van de overburen gingen of wie ons verwelkomde of hoe wij in de kamer op de tweede verdieping kwamen, waar een brandende kaars op het bureau stond. Ik merkte op hoe belachelijk klein de vlam was en ik moest erom lachen. Ja, ik geloof dat ik door dit lachen voor 't eerst pas goed uit mijn slaap wakker werd.

„Ik ging wat omloopen”, zeide de Rechter. „Ik had hoofdpijn. Ik kon niet slapen. Ik verzette de lamp op het kaarttafeltje. Het gordijn moet naar binnen gewaaid zijn en hem omgeworpen hebben. We mogen God wel danken. We zijn er nog goed afgekomen!”

Hij liep de kamer op en neer als een opgesloten wild dier.

„Goddank, dat Eleanor, mijn vrouw niet thuis was”, ging hij snelpratend voort. „Zij is altijd zoo zwak geweest — altijd zoo veel verdriet — zooveel zorgen. Een schok zou haar gedood hebben — een schok zooals deze. Mijn God, wat zijn we er nog goed afgekomen!”

Ik stond op en deed het verwarde haar van voor mijn gezicht weg.

„'t Is gelukkig alles nog goed gegaan”, ging hij zenuwachtig voort. „'t Is alles goed met Juliana — de kleine aap is een beetje gerookt, maar verder is ze goed. Blaas de kaars uit. 't Wordt al licht buiten. De dag breekt al aan”.

Het kind op het bed schopte met haar voetjes vanonder de lange kleertjes en huilde evenals om te laten zien dat ze wakker was. Het geluid ontlokte me een gil. Ik was juist uit mijn verdooving ontwaakt.

„Het andere kind!” riep ik uit.

„Het andere!” zei hij. „Welk andere?”

„'t Kind dat hij achterliet”, fluisterde ik. „Dat had ik vergeten”.

„Mijn God! Ik ook. Ik dacht maar aan één ding”, riep hij uit. „Maar aan één ding! En nu is Chalmers' wensch vervuld. Zijn kind — is — dood”.

Hij ging op een schommelstoel zitten en wischte zich het voorhoofd af met den rug van zijn hand.

„Daar heb ik niet aan gedacht”, zei hij nogmaals. „Ik heb 't nergens gezien. Ik heb er ook niet naar gezocht. Ik vond Juliana midden in het bed”.

„Bed!”

Dat was het eenige wat ik zeide. De zon was al opgegaan. De kreten op straat klonken ver weg.

„Ja zeker”, zei de Rechter. „Zeker — ik — vond...”

Hij bleef steken, kwam naar het kind toe, en veegde het als het ware op in zijn armen. Hij ging ermee naar het raam en hield het bij het licht, zooals iemand in een winkel een stof bij het licht houdt.

„Ja, het moet Juliana toch zijn”, fluisterde hij.

Toen hoorde ik geluiden achter in zijn keel; eerst kon hij niet op adem komen, en toen hem dit gelukt was, kreunde hij zacht, en zoo lang, dat er geen einde aan scheen te zullen komen. Het kind keek naar hem op en lachte tegen hem.

Het was Monty Cranch's kind....

(Wordt vervolgd)

AAN ONZE ABONNÉ'S.

In den nieuwen jaargang wordt, zoodra „De Blauwe Muur” ten einde is, als feuilleton opgenomen: „Terug uit het Rijk der Dooden”, van Gaston Leroux, onzen lezers reeds bekend als schrijver van „De Zonnevrouw”.

Foto Alinari.

GENUA „DE HEERLIJKE”. HET STANDBEELD VAN COLUMBUS.

GENUA „DE HEERLIJKE”.

EVEN compleet is het stel Italiaansche wetten van maatschappelijke verbetering, en het wordt geleidelijk toegepast, voor zooveel de schatkist het toelaat. Zoo is gemiddeld ruim een derde van het Italiaansche volk nog analphabeet, ofschoon Italië reeds sinds een kwart eeuw een wet bezit, welke het lager onderwijs voor ieder verplicht voorschrijft. Stel u echter dit analphabisme der Italianen niet al te erg voor. Een Italiaansche boer of havenwerker, die lezen noch schrijven kan, is zoo levenswijs en zoo wakker als zijns gelijke ten onzent met diens minimum schoolkennis.

Deze uitweiding was noodig om u een eigenaardigheid der Geneesche volksbuurten te verklaren. Duitschland en Engeland, ook wij, hebben het uithangen van waschgoed aan en over de straat verboden. De Italiaansche stadsbesturen hebben zich gehaast dat voorbeeld te volgen. Maar... „*abbia pazienza*”, het wordt nog overal gedaan, vooral te Genua met vroolijke volharding, waarvoor geen politie-agent, geen commissaris bestaat. Want nog dit: men heeft wel eens hooren praten over die „vuile Italianen”, maar dit was zotteklap van oppervlakkige doorgangers, die het vuil der straten en het slechte onderhoud der Italiaansche woningen van voorheen vereenzelvden met de gewoonten van het volk, dat zij niet kenden. Die „vuile Italianen” zijn gewoonlijk persoonlijker zindelijker dan de „zindelijke Hollanders”, en een der ijverigste bezigheden der Italiaansche huismoeders is om aan der publieke waschvat, want geen dorp, geen stad zonder een of meer daarvan, met stroomend water, het ondergoed van haar gezin te reinigen. Het was zelfs aan die publieke waschvaten, zelfs het eerst te Genua, dat ik ruim twintig jaar geleden de poëtische bekoring van het Italiaansche volksleven leerde gevoelen. Want met de moeders komen de opgeschoten dochters, en deze lokken de jonge mannen uit de buurt, die kwamen met hun mooie stem en met hun gitaar om klagelijk te zingen van het „arme hart, dat zich zoo verlaten gevoelt”. Maar in die twintig jaar is Italië wel zeer veranderd. Men zegt ten goede, en het is wel aan te nemen! Er is meer werk aan den winkel gekomen, er is geld te verdienen. De Italianen zingen, helaas, haast niet meer. Ook worden de jongelui, die de gitaar betokkelen, met den dag zeldzamer. Om te hooren zingen — en hoè ontroerend van harte-klacht! — moet men naar Napels gaan, en dan nog zijn het enkel beroepszangers, die zelfs daar over twintig jaar zullen zwijgen.

Dit heet vooruitgang, en men zal wel gelijk hebben. Maar de verstarring van het Italiaansche volkslied doet dien het eens in zijn rijke schoonheid van klank en uitdrukking gehoord heeft, toch wel pijn.

* * *

Zingt Genua nog? In ieder geval hangt het nog de wasch buiten. M'heer de commissaris van politie heeft *pazienza*, véél *pazienza*, gelukkig. Want die uitgehanden witte lakens, die kleurige overhemden, die door den wind ongebonden opgeblazen broeken, zeven aan de nauwe volksstraatjes van de benedenstad iets zoo vroolijks. De gevels zijn donker, immers eeuwen oud en van bijna zwarten bergsteen opgezet, maar hun ernst wordt overschermt door het wapperend wit van het waschgoed, waarop de Geneesche huismoeders hare handen kapot gewreven hebben.

Hier niet, zooals in Napels, dat openlijk familieleven op straat. In de benedenstad zijn de straatjes er te nauw voor. Trouwens Genua heeft heel weinig huisvlucht. In deze drukke haven is voor het man-volk zooveel werk, dat het gezin leven kan zonder dat de moeder anderen arbeid verricht, dan dien voor haar talrijk gezin. Het straat- en familieleven is er ook zoo geheel anders dan dat te Napels, door bijna drie meridianen van haar zusterstad gescheiden. Indien er in de Geneesche bevolking een niet te miskennen Oostersche trek is, men Geneesche nauwelijks een karakteristiek-Italiaansche stad kan noemen: het behoort toch tot dat nijvere Noord-Italië, dat, wat het ooit aan kunstbegaafdheid te kort kwam, vergeleken bij dat echte Italië, het centrum des lands, dat in Toscane, in Umbrië, in Emilia en de Marken — het Venetiaansche niet te vergeten — zijn schoonste bezielingen vond, door arbeid en doorzettingskracht heeft vergoed.

Zou men Genua bezoeken om kunst te genieten? Het heeft indrukwekkende gothieke kerken. Rubens en Van Dyck hebben er zich op hun reis door Italië opgehouden en vele prachtige portretten achtergelaten. De paleizen der aanzienlijken van weleer zijn zoo mooi van bouw, van binnen vooral, als aan de architectuur ergens voor particuliere woningen werd opgedragen te scheppen.

1) Het spreekt vanzelf, dat deze mededeelingen met het „korreltje zout” willen gelezen worden. De maatschappelijke vragen worden te Genua even scherp gesteld als in welke andere belangrijke wereldstad ook, en werkloosheid, armoede en de rest ontbreken ook daar niet.

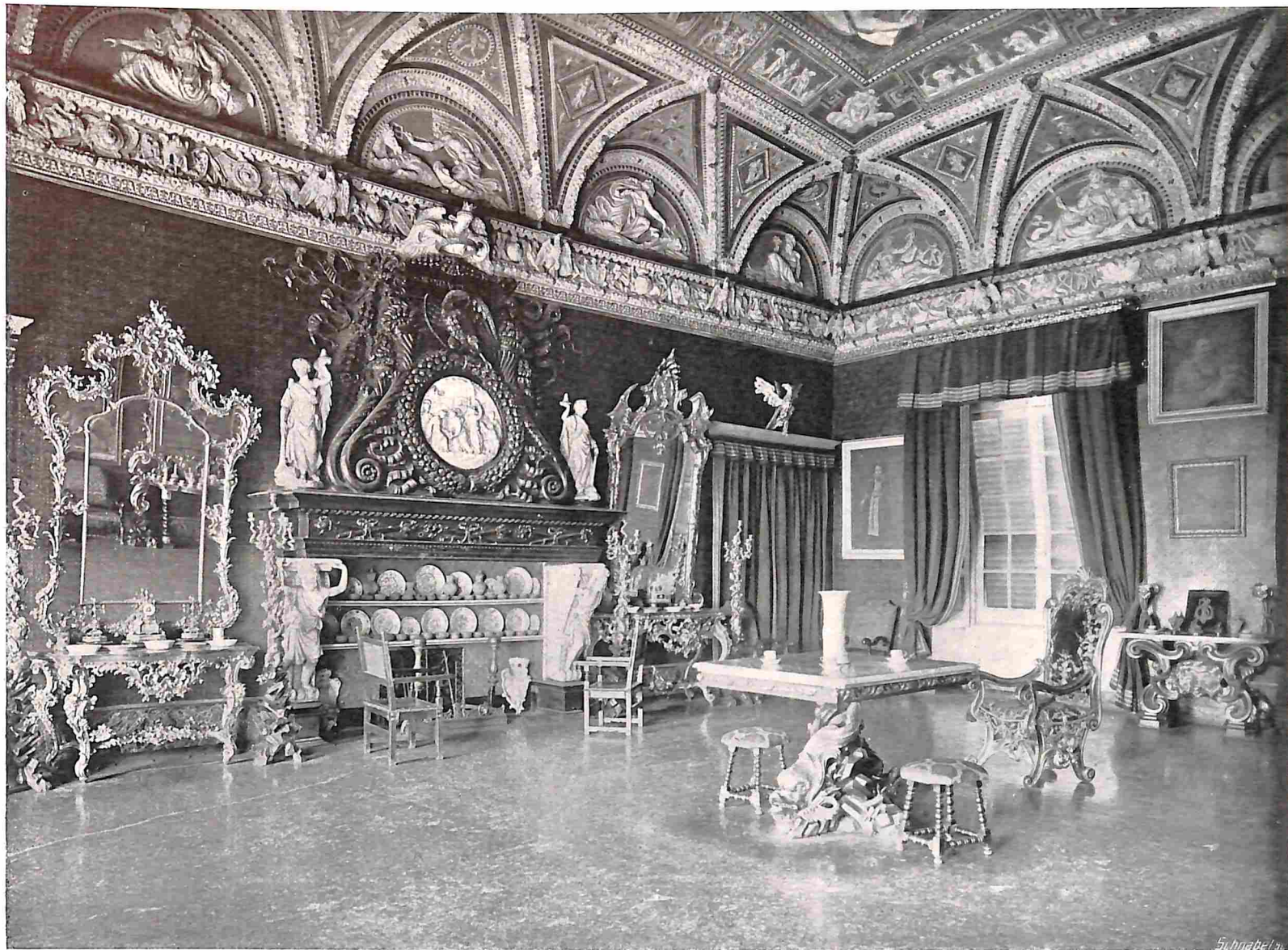

Foto Alinari.

GENUA „DE HEERLIJKE”. ZAAL IN HET PALEIS BRIGNOLE.

Maar voorts? Het *Campo Santo* — Begraafplaats — van Genua geniet een faam bij lieden van primitief kunstoordeel. Niets is onaangener om te zien dan die in Carrarisch marmer gehouwen sterfbedden, waarop de dierbare overledene omringd wordt door zijne in tragische houding afgebeelde zonen en dochters, gekleed naar de mode van hun tijd. Of hij wordt met dikke marmeren tranen vaarwel gekust door de bedroefde weduwe met haar *volants* en haar *queue de Paris*, en haar gelijkenis heeft de zeer handige en zeer-menschkundige beeldhouwer zich moeite gegeven zoo mooi mogelijk voor te stellen. Wat al knappe weeuwtes in blank marmer in hartebrekende smart neergezeten op het *Campo Santo* te Genua! Men kan niet nalaten een bijtend woord van een Italiaansch denker na te zeggen: „opmerkers van het menschelijk hart hebben waargenomen, dat van de verschillende soorten van eeuwigheid, welke men kent, na die der liefde, de kortste is de „eeuwigdurende” ontroostbaarheid eener weduwe”.

Het *Campo Santo* van Genua kan mij gestolen worden, ofschoon geen onzer landgenooten, op reis van en naar Java, nalaat het te bezoeken om er dan in wijdingsvolle stemming van terug te komen in de verbeelding Italiaansche kunst gezien te hebben.

Want dit is voor ons wel een eigenaardigheid van deze groote havenstad, dat onze natie er met zooveel modern levensgezag haar plaats onder de volken handhaaft. In Genua weet men wel wie en wat de *olandesi* zijn, al hebben de overige Italianen moeite hen te onderscheiden van die zingende kanarievogels, die wij „Saksers” en zij „Hollanders” noemen. Genua is een belangrijk station tusschen ons zoo achtenswaardig land en zijne weergalooze koloniën, en het ietwat stugge, maar zoo bedaard gesproken Hollandsch handhaaft er zijn aristocratie in den niet veel zachteren, maar wel plebeïscher tongval van het Genuesch.

Maar wanneer wij dan de machtige havenkaden met hare oceaandoorploegende scheepgevaarten, hare lichters en sloepen, hare vrachtkarren en druk geloop, hare zwoegens en lanterfanters langs gewandeld zijn, gedwaald hebben door de waschwapperende nauwe straatjes der oude stad, met hare onoogelijke volkswoningen en oude paleizen, die in kantoorlokalen zijn omgebouwd, hare duistere kerken hebben bezichtigd, dan geleidt de klimming der stad ons vanzelf naar het jongere Genua. En zelfs hier, ofschoon de bovenstad een aanmerkelijk karakterverschil vertoont met de lagere wijken, en eer genot- en weeldestad is, treft het ons, dat de Genuezen van de overige Italianen — de Milaneezen uitgezonderd — verschillen door hun haastig gedoe. O, de lanterfanters, de stilstaande toekijkers ontbreken ook hier niet. Zoo ijverig een volk zal het Italiaansche nooit zijn, of het „rust een

weinig” is een woord naar zijn hart. Altijd een oogenblik voor een praatje, een grapje, het nakijken van een mooie vrouw, de mededeeling van een avontuur. Maar deze langzaam levenden en toeschouwers zijn hier weinig talrijk, verdwijnen in de menigte jachters, die tram op tram af springen, wier gezicht uitdrukt: „houd me niet op!” — „uit den weg voor mijn haast”. Hier is een Zuidelijk Rotterdam, maar met prachtig en zindelijk plaveisel onder de voeten, een meestal strak blauw uitspansel omhoog, en insteê van de knusse Hollandsche huisjes, overal de grootsche gebouwen van verleden en heden, waardoor het prachtlievend Italiaansche volk steeds zijn zin voor grootsche levensopvatting heeft geuit.

De bovenstad is breed uitgebouwd. Aan bouwkunst biedt het Italië van heden niets anders dan wat een botte navolging der renaissance aan oude en kwalijk begrepen vormen kon uitdenken. Maar dit oordeel uitgesproken, kan men niet ontkennen, dat wat het bouwt, getuigt van ruime levensopvatting. Al die paleizen en monumenten, waardoor het machtig oplevend Italië der eindelijk gewonnen eenheid zijn zelfbewustzijn te kennen geeft, zij mogen onoorspronkelijk en overladen zijn, de grootsche gedachte welke den bouw bezielde is niet te loochenen.

Misschien komt het door zijn heerlijke ligging, maar de bovenstad van Genua geeft een indruk van schoonheid en grootscheheid beiden. Ontleed uw stemming niet te veel: uw indruk kan er niet bij winnen. Neem deze bekoorlijk gelegen nieuwe stad als geheel, en erken dan, dat hare straten breed en statig zijn uitgelegd, hare elektrische tram- en tandradspoorverbindingen practisch de onderste deelen van het mooie havenkwartier verbinden met de hooger-gelegene, in wier omgang het oog de schoonheid van een als een reuzenschelp aan zee gelegen stad en de zonnepankelende watervlakte geniet, welke aan de heerlijkste indrukken van Napels herinnert, ofschoon het visioen van schoonheid hier niet dat gevoel van verkwijning om te veel zieleweelde schenkt. Genua is zeer schoon, verdient waarlijk wel haar bijnaam van *la superba*. Zij en Milaan getuigen ook hoeveel bewonderenswaardige levenskracht er schuilt in het veel beschonden Italiaansche volk, dat eerst nu van de zielmelaatschheden geneest, waarmee vijftien eeuwen van partijstrijd en wanbestuur het hadden besmet. Ja, maar dit volk toonde zelfs in zijn donkersten tijd geheel bijzondere gaven van schoonheidsbegrip en levenskracht.

Overneming verboden.

MAURITS WAGENVOORT.

Verbetering. De kerk te Genua, afgebeeld op blz. 608 van ons vorige nummer, is niet de St. Stephanuskerk, doch de S. Lorenzo.

NATUUR EN MENSCH.

VIII. ORDE IN OOGENSCHIJNLIJKE WANORDE.

(Vervolg van de spreeuwenwolk).

GEWOONLIJK neemt men aan, dat spreeuwen zwiingend samen vliegen, maar behalve de avond- en morgenklanken, waarover ik het vorige keer had, worden klanken geheel anders zijn dan alle andere, maken zij dikwijls een kweelend lawaai. Het is geen luide klank en wordt niet door veel exemplaren tegelijk voortgebracht. Toch is het klankvolume dikwijls aanmerkelijk, wanneer hun aantallen zoo groot zijn, als we hier beschreven, en het zal niemand ontgaan, wanneer hij eens een tijdje spreeuwen, die ter ruste gaan, gadeslaat.

Het einde van al het samengeklik, het gecirkel en gemanoeuvree in de lucht aan den avond van elken dag, is natuurlijk te invallen in het donkere bosch, waar in talloze massa's de diertjes tot een verwonderlijk kleine opgepakte menigte verwerkt, den nacht doorbrengen, ieder individu onder een blad verscholen en vastgeklemd aan een afzonderlijk takje. De intrede in 't bosch kan op verschillende manieren plaats vinden. Soms, maar dit gebeurt zelden, dalen zij in één doorgaanden ruischenden stroom uit het bruine firmament van hun dommen, die opgezogen schijnt te worden door het bosch, of, liever gezegd, die door het bosch schijnt neergezogen te worden. Vaker echter vliegen ze in detachementen naar binnen; of ook zwermen ze wel eerst naar naburige heggen. Maar is er een boschje of aanplanting in de nabijheid, dan is het de gewoonte om eerst eventjes daar naar toe te vliegen en dan van hier uit naar het nachtbosch. Het vliegen van die eerste plaats naar de laatste is een interessant iets om te zien; het gebeurt pas na een aanmerkelijk langen tusschentijd, gedurende welk intermezzo de vogels met elkaar „babbelen” en zich voor de nachtrust schijnen voor te bereiden. Ten laatste zijn zij eindelijk gereed of misschien dringt de tijd; de zon is ondergegaan en de avondschemering valt. De babbelende zingzang schijnt, ofschoon hij nu tot zijn grootste volume opzwellt, meer stilte dan klank in zich te hebben (zóó schoon werken de harmonieën der natuur), maar geheel plotseling verandert het in een bliksemsnel opkomend gebrul van vleugels, door dat ze *allen in dezelfde sekonde* het plan hebben gehad om op te vliegen en naar hun eindplaats te snellen. Dan schijnt het of ze nu allemaal opgevlogen zijn, maar, indien dit zoo was, dan zouden de boomen nu leeg wezen, en de lucht er boven en ver er omheen zou zwart van de onmetelijke drommen zijn. Dat is echter niet het geval. Er is inderdaad een onophoudelijke stroom uit de boomen, maar er schijnen nog steeds nieuwe drommen in de voorstations aan te komen, en deze zijn nog groter dan de wegvliegende, dan het ruim een half uur duurt, voordat de boomen leeg zijn. Zoo geschiedt de exodus toch geleidelijk, al krijgt men den indruk van alles ineens, en hierdoor ontstaat een gevoel van methode, en regelmatige afwerking. Het bloote feit, dat een gedeelte der vogels, zelfs tot het allerlaatste oogenblik er weerstand tegen biedt om mee op te vliegen te midden van het orkaanachtig gedruisch van zóóvele slagpennen vlak boven hun hoofden, doet de vraag ontstaan *of er een reden is voor zulk een zelfbeheersching*. Als we avond aan avond het schouwspel gadeslaan begint langzamerhand de reden ons duidelijk te worden. Geruimen tijd vloeit de vliegvloed door, zonder ophouden, en verbergt daardoor alle vormen en substanties, die er onder liggen. Maar ten slotte beginnen de aantallen te slinken en de snelheid — tenminste schijnbaar — gaat verminderen en dan ziet men dat de spreeuwen in troepen van betrekkelijk middelmatigen omvang vliegen en dat deze met langere of kortere tusschenpoozen op elkaar volgen. Soms is er een groote tusschenruimte tusschen twee troepen, en soms weer zijn de leiders van de eene maar heel weinig gescheiden van de achterhoede van de andere troep,

en zelfs vallen twee troepen in de lucht wel een eind over elkaar heen, maar toch is ook dan nog de troepvorming zuiver en goed te herkennen. Ofschoon in den beginne de indeeling onzichtbaar was, kan men zich toch daardoor goed voorstellen dat zij er altijd is, en dat, evenals er ongeziene uniforme vogelstroom uit ontstaan, deze groote en schijnbaar uniforme vogelstroom uit noemelijk veel kleine regimenten is opgebouwd, die, ofschoon ieder zelfstandig is en in staat op elk moment voor zich zelf te handelen, zoo door elkaar gemengd zijn, dat zij gelijkelijk op één onverdeelde massa, die zich ordeloos voortbeweegt en als eenige indeeling de individuen bezit. Ook is er een constante en regelmatige rijding en daling van het snorgeluid der vleugels waar te nemen, uit welk feit een tweede bewijs te putten valt, al hoewel ik hier in dit tijdschrift mij meen te moeten onthouden van het uitvoerig uitspinnen van dit bewijs; ik kan wel met bloote verbeelding volstaan. Genoeg is hier aangetoond, dat ook hier *methode* gevonden wordt door den vorscher, waar de leek wanorde denkt, en nog wel methode met diepere beteekenis. (Methode zonder zin bestaat nergens in de natuur). „Och, die beestjes vliegen maar zoowat; die kliepen, zoolks het valt”, die

GENUA „DE HEERLIJKE”. VOLKSBUURT.

de oppervlakkige anti-natuur-mensch, en evenals door al dergelijke uitingen, verraadt hij ook door deze uitspraak zijn eigen onkunde, maar ook zijn menschelijke, ongemotiveerde zelfgenoegzaamheid. Op dezelfde domme, lichtzinnige manier spreekt hij over andere wonderen van 't mooie natuurgebeuren, over 't huiselijke en morele leven *) der dieren, en hun liefdelieven, over hun emoties. Het fijne observeren der wetenschapsmensen ontgaat hem, maar hij wil die zuiver-wetenschappelijke uitkomsten ook liever niet weten, want ze zouden zijn verwaten zinnigjes van „dierlijk” en „beestachtig” in de war sturen, en hij zou moeten toegeven dat hij zelf oppervlakkig gezien observaties beperkt tot tamme en huisdieren, wezens, die in *alle* opzichten totaal gedegenereerd en decadent zijn door 's menschen kweek- en opsluitingslust. Om de „natuur te zien werken” gaat men niet naar kweektuinen, hoenderparken of weilanden! hier ziet men slechts rafels van uit elkaar gescheurde processen doelloos fladderen en nutteloos zich in elkaar verwarren. Ieder levend wezen, plant zoowel als dier, zit met ontelbare, onzichtbare, fijne draden naar lichaam, naar geest en naar ziel, aan de omgeving verbonden. Wij leven in de jaren waarin we zijn te weten gekomen wat een „biocoenose” of *levensgemeenschap* beteekent en aan deze gemeenschap doen ook de delfstoffen mee. Men spreekt niet ten onrechte van de fijnzinnige *natuurmachine*.

Ofschoon het dus schijnt alsof de spreeuwen allen tezamen vliegen in één lange reeks, doen ze 't in werkelijkheid regiment na regiment, en er is bovendien nog een zekere eigenaardige orde, waarin deze regimenten de laatste rustplaats vóór 't nachtstation verlaten. Het zijn niet de den tocht beginnen, maar de laatste, d.w.z. achterste regimenten, heen. (Hetzelfde heeft bij roekenvluchten plaats; daar Nederland nog voor den drommel niet „roekeloos” is! kan men ook dit nog overal waarnemen).

Bij massabewegingen van dieren moet men nooit de uniformiteit van *gedrilde* menschelijke wezens verwachten. Men ziet alleen de gelijkenis, en dat is misschien juist nog interessanter. Dergelijke parallele verschijnselen hebben we bij massa's: ook zijn er natuurlijk wel gevallen waarbij de mensch bewust de natuur copieert.

Bij een andere gelegenheid zal ik eens uitleggen de redenen en voordeelen van het in V-vorm vliegen van sommige vogels en de veranderlijkheid in die figuur.

Men zou kunnen veronderstellen dat, als de spreeuwen in de

*) Leest eens Seton Thompson's in menschelijke woorden overgebrachte „Tien geboden der dieren”.

avondschemering aldus gaan vliegen, zij gehaast zouden zijn om er te komen, en het zou wel het allerlaatste in ons opkomen om te veronderstellen dat ze rond en in de tegenovergestelde richting vlogen. Toch doet zich dit eigenaardig verschijnsel 's avonds zoowel als 's morgens voor, en in zijn hevigste stadium is dit werkelijk iets zeer onrustbarends. Met een plotseling vleugellawaai, een geluid, dat eenigszins gelijkt op een windruk, misschien nog meer op het gekraak en geknetter van stokken in een vlammenzee, trekt eerst een groote massa, en dan een tweede in de tegenovergestelde richting, na in een halven cirkel omgezwaaid te zijn, en ze vliegen in deze verkeerde richting met enorme rumoer en met zulk een algemeen gestorm, lawaai en opgewekt rumoer, dat het gewoon onbeschrijfelijk is. Het is alsof een orkaan de aankomende vogelbende door ekaar had geworpen, afdeelingen er van had afgescheiden, en met de meest mogelijke en onweerstaanbaarste wildheid rechts en links geslingerd. Het is iets als een botsing van elementen, of nog liever: het is met een vliegende dwarrel-, suis-, draaikolken-orkaan te vergelijken. Als men zoo iets bijwoont (en het kan telkens gebeuren en zich herhalen), krijgt men een vreemd gevoel van contrasten: het is *orde in wanorde*, de hoogste volmaking van het eene op het hoogste toppunt van het andere — een *beheerschte, gereglemeerde chaos!* Iedere factor is aanwezig voor verwarring, maar er is geen verwarring! Hierna hangen ze als 't ware een oogenblik als een wriemelende massa in de lucht, en dan vereenigen ze zich weer en vliegen weer door. Soms, ineens weer, gaat een aantal uit de massa bliksemsnel apart, wentelt met scherp omschreven bochten op een bepaalde plaats rond, en daalt tot een groote wolk vereenigd in de oude boschjes die het pas verlaten heeft neer, als konden ze niet scheiden. Na twee seconden warrelen ze weer op en komen opnieuw aanstormen en aanstroomen. Indien op deze laatste tocht naar hun slaapplek iets op hun weg komt, b.v. een heg, dan stijgt de geheele massa bij het passeeren in veelmaakte orde en eensgezindheid, alsof de heele ontelbare veelheid toch maar een éénheid was, maar *waarom* ze dat doen, is nog niet opgehelderd, daar ze toch al hoog genoeg vliegen om er met gemak over heen te komen. Bij deze manoeuvre heeft de bruine „snel-wolk” die door hen gevormd wordt bij het omhoog stuiven, en het in verschillende sombere tinten tegen den avondhemel uitzwaaien, een mooi stormachtig effect.

Overneming verboden.

P. J. BOLLEMAN VAN DER VEEN.

DE KERSTSPROOK VAN DEN ONGEZIENE.

IK ga u een kerstspreek vertellen.

Eens was er een man op aarde, die heel sterk en van groot vermogen was. En hij was gekomen zonder dat iemand het wist. Niemand kon ook zeggen vanwaar hij kwam en hij-zelf wist het evenmin. Hij wist alleen, dat hij er was, en ook wist hij, dat hij sterk was, dat hij groote dingen kon doen, dat hij de wereld beheerschen kon en de lucht en de zee, dat hij stout was als de stormen, die soms over de aarde kwamen stuiven, dat hij schoone van kracht was als de toppen der sterke bergen, die in trotsche vastheid onaandoenlijk stonden in de schreiende avondzon.

Zonder het te willen was hij vol geheimzinnigheid, want de menschen op aarde hadden hem nooit gezien, hoewel zij wisten, dat hij er was, dat hij als de machtige onder hen woonde, dat hij ze kon aanzetten tot sterke daden, dat hij ze kon opvoeren in wellust van schoonheid, dat hij ze vervoeren kon tot het meesterschap der wereld. Zoo was hij er, en reeds de eerste mensch op aarde, die met een knods zijn prooien in de bosschen joeg, ontwaarde hem, zonder hem te zien. En met het toenemen der menschen over de wereld groeide zijn onzienlijke gestalte. Zij rees boven de ongeploegde woestijnen en de zijden der kantige bergen, zij doorschouwde de wouden en riep haar echo in de ravijnen wakker, zij zag in de zee als in haar eigen ziel.

Eens op een maan-nacht, dat de flonkerende sterren vermoedens van andere werelden wekten, lag de Ongeziene in een spelonkenschouwen naar boven, naar de lichtpunten, die hij met zijn handen niet dooven kon, naar den fluweelen hemel, dien hij niet streepen kon als de ruige aarde, waar hij meester was. En daar droomde hij van zijn worden en groeien. Vanwaar was hij? Hij wist het niet. Waarheen ging hij? Hij wist het niet. Maar wel wist hij

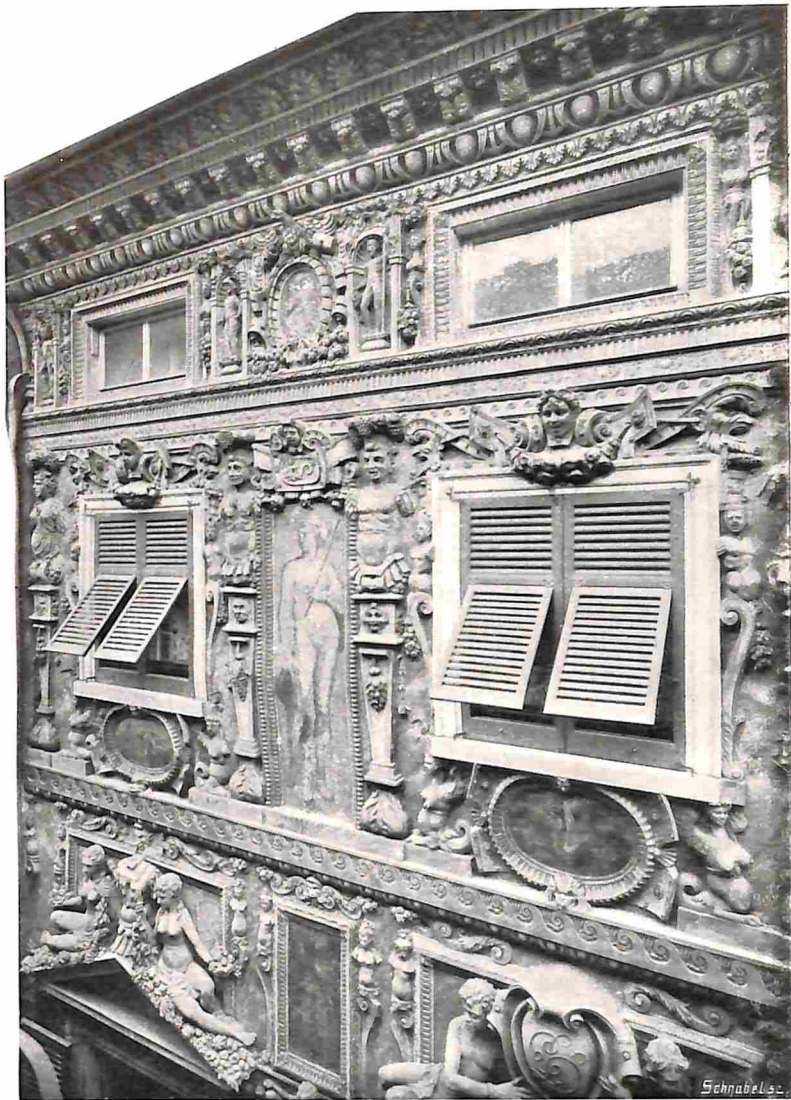

Foto Alinari.

GENUA „DE HEERLIJKE”.
VOORGEVEL VAN EEN DER PALEIZEN.

sterk te zijn tot groote dingen, en in de groeiende bewustwording van zijn onmeetbaar vermogen, kwam in hem leven de begeerte naar de al-beheersching, naar het meesterschap over den hemel en die hem in zulk een schoonheid geschapen had, over het heelal en zijn gebied.

En toen kwam daar opeens een vreemde verschijning, vreemd als hij zelf. Het was een witte gestalte met vleugelen van licht, die van over de bergen naar hem henen streek. Was het er een, die machtiger was dan hij, die hem betwisten kwam de kracht en het vermogen, om de wereld te beheerschen met de levende schatten harer schoonheid?

Strijdlust ontwaakte in den Ongeziene en hij wilde opstaan tot den krijg. Maar de engel strekte een hand uit en verruigde

GENUA „DE HEERLIJKE”. VOLKSBUURT.

hem. En toen hij stil van wachting werd, geluidde het in zilveren klanken over hem heen:

„Hij, die grooter is dan gij, en wiens wezen leeft in al het levende, dat gij eeuwiglijk zult aanschouwen, heeft uw begeerte gezien. Gij zult groeien en sterk worden en de wereld vervullen met uw macht. Gij zult zijn in de wordende menscheid en haar leiden. Maar een sterkere dan gij zal opstaan om de wereld te vullen met de macht zijner liefde. En als die sterkere er is, dan zult gij stil zijn, stil als de boomen van een avondwoud, stil als een midzomernacht, wanneer de groote Meester de wereld in droomen wiegt”. Toen klaptten de licht-vleugelen heen.

Was het een droom, die den Ongeziene verbijsterde? Maar droomen deed hij nooit, hij was de altijd zich-bewuste, de altijd-werkzame, die nooit sliep, wiens geest arbeidde onder de menschen, ook al rustte hij in der bergen schaduw of aan het strand der schuim-vlokkende zee.

Maar opeens begreep hij: het was de strijd om het zijn of niet-zijn, die hem daar werd aangezegd, een mededinger zou opstaan, krachtiger dan hij. God-zelf misschien....

Het was morgen geworden.

Hij strekte zijn armen en voelde de kracht er in stroomen en zwellen. En als hij fier zich oprichtte en uit de spelonk naar buiten trad in de stralende zon, waaraan het leven voor de aarde ontstroomde en die gansch hem doorlichtte, was er opstand in zijn ziel. Hij wist het, klaar als de gouden dag, die over de bergen stond, dat hij strijden zou voor zijn rijk, voor zijn macht, voor zijn wereld-beheerschend leven. De menschen zou hij verrukken met zijn willen en kunnen, zóó, dat zij uit hun natuurstaat zouden opklommen en zich weten meesters der aarde, meesters der zee, meesters der lucht. Hij zou in hen allen varen en zijn vermogen hun mede-deelen. En als straks die andere opstond, die andere, die hem stil moest maken, dan zou die tegenover zich vinden een gansch groot heir van willers en kunners en strevers. En boven die allen uit zou hij zelf-staan, gereed tot den strijd, gereed om den hemel te bestormen als het moest, gereed om den gebiedier van het heelal naar de opperheerschappij te staan.

Met het bravour van den zekere schreed hij nu onder de menschen. En overal wekte hij het verlangen, den hemel te bezitten,

den hemel met zijn schitterende oogen des nachts en zijn gouden zon des daags. Was die zoo ver, zoo onbereikbaar? Zij zouden een toren bouwen, een toren van geweldige schoonheid en kracht, wiens top zou boren door de wolken. En onder leiding van den Ongeziene, die hen begeesterde, bouwden zij en bouwden....

Tot weer de engel kwam en hun werk verstoerde. Verstrooid werden de bouwlieden over de gansche aarde en sidderend zag de Ongeziene het aan, hoe hun werk, zijn werk, verlaten stond in de zon, die er rond henen lachte.

Maar dan rees hij weer in al zijn krachten overeind. Ha, was dat geen vrees van den Al-machtige, dit bruut ingrijpen in het werk van menschenhanden? Dorst hij het niet laten worden, vreesde hij de bestorming van zijn troon van licht en goud?

En de Ongeziene voer voort met in de menschen te zijn. Hij bekwaamde ze tot kunstige dingen en deed ze gelooven, zelf scheppers te zijn. Zij verlustigden zich in de schoonheid van hunner handen werk en aanbadden zich-zelf en dat, wat zij gemaakt hadden. Als zij juichten in het geloof, dat zij zouden uitstaan boven de natuur, dan was het de zegeklank van den Ongeziene, die over de aard geluidde. En als zij dorstten naar hooger schoonheid en grootscher kunnen, dan uitte zich het verlangen van den Ongeziene naar het oogenblik, waarop zijn mededinger zou komen....

Was die er al, toen de natuur haar stroomen waters over de aarde vloeien deed, zoodat mensch en dier kwamen te worstelen met den dood? Was het zijn macht, die het menschedom vernietigde, toen het in trotschen waan meende, uit eigen levenskracht te kunnen bestaan? En was hij het, die slechts weinigen leven liet voor het voortbestaan der wereld?

Als het zoo was, was daar dan niet tegelijk de vreugde, dat die weinigen behouden bleven dank zij het door den Ongeziene gewekt vermogen, om een wonderlijk vaartuig te bouwen, dat gansch het wereldleven omvatten kon?

Neen, hij was nog niet geslagen, de nieuwe menscheid, die te groeien begon, zou hem eeren en liefhebben, men zou hem noemen den Koning der Wereld.

Maar ziet, toen de wateren waren weggevloeid en de wereld weer bewoonbaar werd, toen knielden de weinigen, die overig waren, en dankten voor hun behoud. Toen werd de Ongeziene stil.

Was dit niet het mystieke leven, dat zich openbaarde, het leven, dat in gevoel van afhankelijkheid zich boog? En was dit niet een wegvlieden van hem, den Ongeziene, die de menschen sterk wilde maken in de zelfbewustheid hunner kracht, die ze wilde doen leven uit de onuitputtelijkheid van hun eigen geest?

Afgebakend lag nu zijn weg voor hem uit. Den mensch bewust maken van zijn groote kunnen, van de macht zijns geestes, zou zijn doel zijn. En dit zou hem onverwinbaar maken voor den tegenstander van straks, die de wereld wilde brengen onder de bekoring van zijn mystieke liefde.

Met lust toog hij nu aan den arbeid, vele eeuwen lang. Hij leerde de menschen huizen bouwen en schepen. Zij maakten vernuftige dingen die hen ver deden uitstaan boven de dieren van 't woud. Zij vonden het gereedschap, dat zij behoefden tot het bewerken van steen en metaal, en zij voeren steeds voort, kunst te scheppen en de taal hunner ziel te doen ruischen in het eeuwig levende woord. Zij begeerden voor zich koningen en vorsten, middelpunten en kringen voor het gemeenschappelijk leven, voor de openbaarlijke uitleving hunner vermogens. En als zij, dankbaar voor de potentie van het groeiende menschelijke kunnen, wilden overgaan tot een mystieke berusting, dan wekte de Ongeziene hun van natuur verkeerde neigingen tot leven, dan schiep hij den krijg over de wereld, dan deed hij hun uitvindingen en hun ontdekkingen, het kunstige maaksel hunner handen, dat zij aanbeden hadden, tot een verschrikking zijn.

Zoo groeiden de eeuwen in den tijd en met hen groeide de macht van den Ongeziene. Hij dacht aan de voorzegging van den engel als aan een waanvoorstelling: wie zou hem kunnen betwisten de macht over het wereldleven zelf, dat zich in den mensch, zijn instrument, openbaarde?

Toen hij op het toppunt zijner zelfgenoegzaamheid was, gebeurde het.

Telkens werd het licht aan den hemel en zag hij engelen aanwieken als boodschappers van ongekende vreugden. En eens op een nacht, toen hem onrust beving, wist hij, dat het gevreesde te gebeuren stond.

Hij was in den Kerstnacht bij de herders in 't veld, toen de Engelen van vrede en welbehagen zongen, hij was bij de kribbe in de spelonk, waar 't kleine kind lag, dat zijn martelaarschap aanving te leven, hij zag het aan, hoe zijn eigen schatten door wijzen werden geofferd, en hij zag ouden van dagen schreiend onder de vervulling van hun hoop.

En toen begreep hij intuïtief: dit was de Machtige, die komen zou om de wereld vol te maken van geluk, deze was het, tegen wien hij eeuwenlang reeds de wapenen had gesmeed, deze was het, aan wien de uiteindelijke overwinning verzekerd was.

En in dezen Kerstnacht werd hij stil. Noch stil van beroering noch stil van berusting, maar stil in werkeloosheid voor een wijl. En als een waarheid werd het voor hem, wat hij zich als waan had gedacht: dat hij stil zou zijn als de boomen van een avondwoud, stil als een midzomernacht, wen de groote Meester de wereld in droomen wiegt.

De kerstnacht was over de aarde gekomen als een droom van geluk voor een schreiende wereld. En de Ongeziene voelde het,

Foto Alinari.

GENUA „DE HEERLIJKE”.
KOMENIJSWINKELTJE IN DE POORT VAN EEN OUD
FAMILIE-PALEIS.

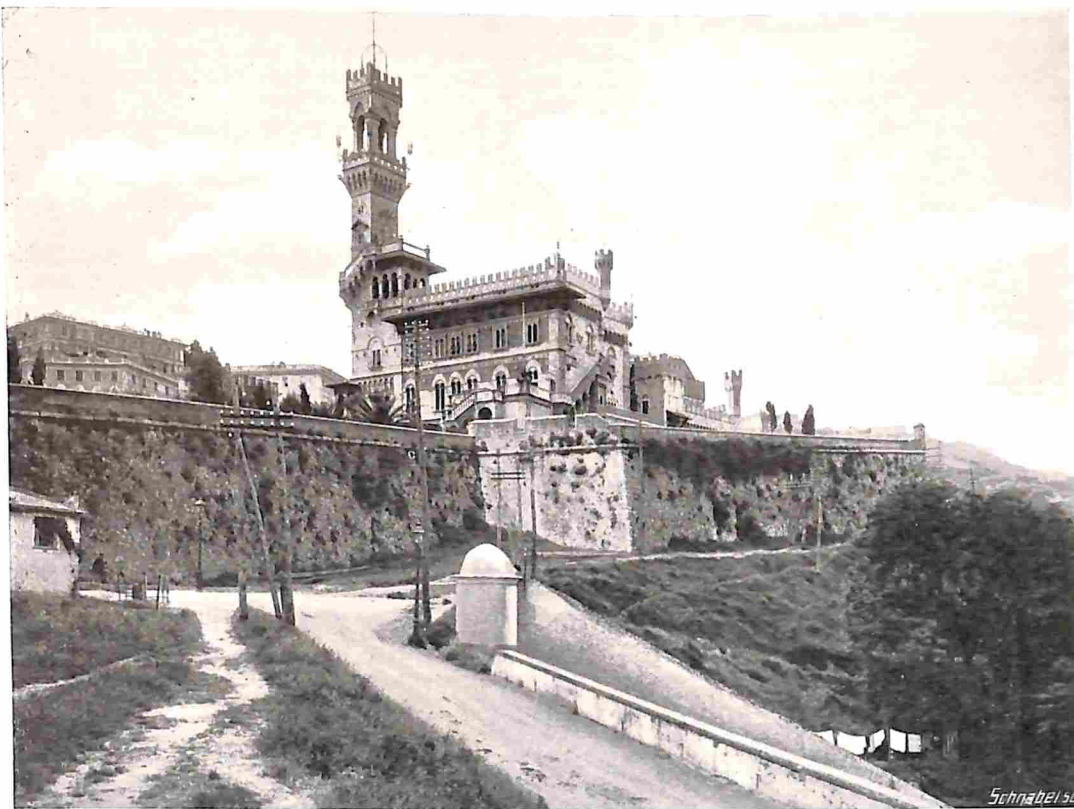

Foto Ailnari.

GENUA „DE HEERLIJKE”. NIEUW PALEIS IN DE BOVENSTAD.

dat hij veel kon wegschrijven, dat hij ze vervoele, dat hij ze verhooren en wetenschap, dat hij ze verrijken kon tot schatten van schoonheid, dat hij ze brengen kon tot aanbidding van hetgeen hun handen maakten, maar dat hij ze niet geven kon een allerdiepste levensbevrediging. In dezen kerstnacht werd het hem openbaar, dat het mystieke leven, waarover hij niet te gebieden had, een sfeer schiep, hooger dan de zijne van weten en kunnen, en dat de macht der liefde, waarvan eenmaal de wereld vol zou zijn, een grootere was dan de macht van het intellectuele meesterschap.

Maar de kerstnacht ging voorbij en de Ongeziene richtte zich weer op. En hij voer voort, den menschen te vervullen met het beheerschen van de natuur en haar rijkdommen. Hij voer voort, in het gevoel van dit meesterschap een levensbevrediging te wekken. Hij voer voort, de vijandschap te voeden onder de volkeren, opdat zij zich niet bekeerden zouden tot het leven, dat in den kerstnacht was geopenbaard.

Het kerstkind zelf leefde maar korte jaren, want hij had het den weg van het martelaarschap opgedreven tot den kruisdood toe, en de eeuwen van ontwikkeling, die groeien gingen daarna, eeuwen van schoonheid en ontplooiing van menscheijk-energetische krachten, zouden wel doen vergeten, dat er eenmaal een man op aarde was gekomen met een werelddoel, maar dat hij in schande weer was heengegaan.

Zóó meende de Ongeziene, maar had hij niet ervaren dat de man der liefde wel geofferd, maar zijn geest niet gevloeden was? Was die geest niet als hij-zelf; onzienlijk maar naspeurbaar, wereldvervullend en onwederstandelijk? Soms was het, of de menschen het vergaten, dat hij, die zich offeren liet, zich hun Heiland noemde, want het wereldleven in de ontwikkeling der menscheijke begeerten, nam een vlucht hoog boven de leer van dezen Heiland uit. En dan voelde de Ongeziene zelf iets van geluk, want lag niet de wereld aan zijn voeten? Maar telken jare, als de kerstnacht naakte, voelde hij weer komen een gevoel van onmacht. Want dan zag hij de menschen zich voorbereiden tot devotelijke uren. Dan gaarden zij groen en licht bijeen en zongen zij liederen van geluk en weemoed. Dan gedachten zij het kerstkind, dat eeuwen geleden met engelenzang ter wereld kwam....

't Waren maar korte momenten, dat het mystieke leven triomfeerde. En wat hielp het den Ongeziene, dat hij ook vijandschap en verdeeldheid bracht onder hen, die het onzienlijke leven te aanbidden wisten? Wat hielp het hem, dat er groote godsdiensten ontstonden, en dat de aanhangers daarvan, tot in het fanatiek toe, elkander tegenstonden? Was het ten slotte niet een menscheijksbehoefte, die zich in al deze religieën openbaarde, een behoefte naar dieper leven in Godsgemeenschap? En was in deze behoefte niet gegeven de uiteindelijke wereldmacht, die hem zou overschaduwen?

Ja, dit was het, wat hem in den kerstnacht stil maakte. Dit, wat de engel bedoeld moest hebben, toen hij van de komst van den grootere gewaagde.

Nochtans vertsaagde de Ongeziene niet. Momentelijke devotie duurt kort en de levensstrijd, die voor de menschen werd bereid, duurde lang. En daarom voedde de Ongeziene den mensch met het beste van hem-zelf. Met vernuft deed hij hem dingen vinden, waarvan vroegere geslachten niet droomden konden, en met een al rijpend verstand leerde hij hem kennen en beheerschen de wetten der natuur en van het leven. Hij deed hem afstanden maken tot niet, zoodat de gansche aarde voor zijne begeerte openlag, hij deed hem doordringen met kunstige vaartuigen tot in

het hart der zee, hij deed hem als een vogel wonderlijk wieden door de lucht. Het was hem een triomf, dat alles te aanschouwen en met zijn levten te bezielen. Maar telkens als de kerstnacht kwam, boog hij in stilte zich....

't Is maar een sprookje, maar toch is de Ongeziene er nog. Hij viert zijn triomfen in nachtelijke loopgraven, hij vernietigt de door hem zelf opgestapelde schatten om nieuwe lusten bot te voeren, hij openbaart zich als een titan, die de aarde slaat met geweld.

Maar straks, als de kerstnacht komt, dan wordt de kerstboompje stil. Dan worden de kerstboompjes met vele lichtjes bereid tot in de loopgraven toe, waar de geladen geweren gereed staan tot den strijd. En als dan de kanonnen zwijgen en de lucht niet wordt roodgekleurd boven een vlammeende wereld en de aarde niet wordt gedrenkt van bloed, dan gedenken de menschen een kind in de kribbe en dan weten zij het, dat eenmaal de wereld vol zal zijn van de liefde, die in dit kind goddelijk werd geopenbaard.

Want de Wereldenergie is schoon, maar schooner is het Mystieke Leven, dat van eeuwigheid is.

DAAN VAN DER ZEE.

TRAPPEN (OTIS).

DIKWIJLS hoort men spreken van trapgansen, doch hier de onderstaande keurige afbeelding zien van een door den Heer P. L. Steenhuizen, den bekwamen praeparateur en photograaf van het Kon. Zoöl. Genootschap „Natura Artis Magistra”, opgezette trapvogel, zal zeker niet aan een gans denken. Niet alleen wijst de vorm van den vogel niet op dien der Gansachtigen, maar vooral de pooten, waarvan de korte teenen slechts door spanvliesjes verbonden zijn, zeggen ons, dat we hier niet aan gansen hebben te denken. De pooten van de trappen stellen deze dieren tot snel loopen in staat, wat niets gemeen heeft met den waggelgang van de ganzen, en daarom heeft men de trap ingedeeld bij de orde der Cursoris, waartoe ook de rallen, de kraanvogel, de griel, de rervogel, de scholekster en andere hardloopers gerekend worden. De trap, waarnaar de fraaie foto is gemaakt, is er een van de groote soort en wel een mannetje, wat dadelijk uit de snorvederen kan opgemaakt worden. Dit exemplaar is geschoten op Zuid-Beveland, in de nabijheid van Biezellinge, bij Goes. De Heer Steenhuizen heeft den vogel natuurgetrouw opgezet, wat aan artist in zijn vak dezen, uitstekend is toevertrouwd. Laat ons maar bezichtigen de prachtige groepen boven de Zebra-stallen in „Artis”, en ieder, die wel eens in de vogelwereld heeft rondgezien, zal van het beweerde overtuigd zijn. De foto's van den Heer Steenhuizen zijn meermalen bekroond geworden, ook in

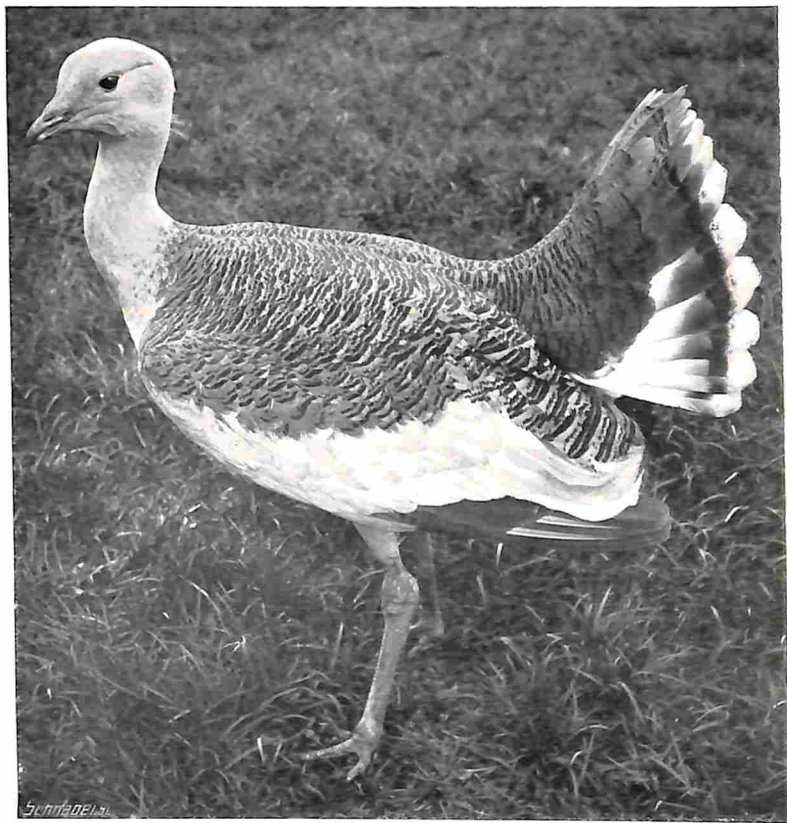

Foto P. L. Steenhuizen.

GROOTE TRAPGANS (MANNETJE).

het buitenland, met eerste prijzen, en ook onze afbeelding zegt ons genoeg.

De trappen komen niet veelvuldig voor in ons land, en de jacht, die er steeds op gemaakt wordt, en er op gemaakt kan worden, omdat ze zich alleen in den winter vertoonen, maakt, dat de verschijning meer en meer sporadisch wordt. 't Vleesch van deze vogels moet zeer smakelijk zijn, wat den jager dubbel oplettend maakt, wanneer hij eenmaal met den grooten of den kleinen trap heeft kennis gemaakt.

De Grootte Trap (*Otis tarda tarda* L.) is een flinke vogel; het mannetje is bijna 9 d.M. lang, het wijfje is een paar d.M. korter. Zooals reeds boven gezegd is, dragen de mannetjes snorvederen, die ook op de afbeelding goed te zien zijn. Deze haarvormige vederen zoekt men tevergeefs bij de mannetjes van de straks te noemen kleinere soort. De romp van den grooten trap is tamelijk zwaar en dik en geeft dus een bout van beteekenis. De hals is lang, de bek kort en naar achteren afgeplat en bruin gekleurd; de uit twintig stuurpennen samengestelde staart is breed en afgerond en wordt meermalen eenigszins opgericht gedragen. De van spanvliesjes voorziene teenen, drie aan elken voet, zijn de uitloopers van lange, krachtige, met schubben bedekte pooten, die leiblaauw gekleurd zijn.

Van het vederkleed kan het volgende gezegd worden: rug, staart, schouders en de vleugels gedeeltelijk zijn fraai roestkleurig met zwarte dwarsstrepen. Wit vindt men aan het einde van de staartpennen en aan de onderdeelen van den krop, terwijl de groote slagpennen zwart zijn en een gedeelte van de vleugels grijs is. De mannetjes hebben hals en kop witachtig, de wijfjes grijs, terwijl de jongen hier donkere dwarsstrepen vertoonen. Voor ons land hebben we den grooten trap als onregelmatigen wintergast te beschouwen, en wel als hoe langer hoe schaarscher voorkomende. Deze vogel heeft zijn broedplaatsen in Midden- en Zuidelijk-Europa en ook in Klein-Azië. Hij vertoont in vorm en levenswijze veel overeenkomst met de hoenders en voedt zich dan ook zoowel met allerhande insecten, als met knoppen, jonge bladeren en zaden van velerhande kruiden en heesters.

De Kleine Trap (*Otis tetrax* L.) was vroeger voor ons land veel zeldzamer dan de groote soort, doch thans kan men ze beide als vrij zeldzaam kwalificeren. Daar de groote trap voorheen nogal in Noord-Brabant en Zeeland voorkwam, had men deze soort daar den naam van „Wilde Kalkoen" gegeven, waaruit ook alweer de overeenkomst met de hoenders spreekt.

De kleine trap, die meer in zuidelijker streken leeft, ook in Frankrijk, Spanje en in Noord-Afrika, is niet veel grooter dan een gewone boerenkip, doch heeft overigens in vorm en kleur veel overeenkomst met den grooten trap. De pooten zijn evenwel geel en het vederkleed geeft de volgende verschillen: de kleine trap heeft een zwarten kraag, uit verlengde vederen bestaande, aan den zwarten hals, waarlangs twee witte dwarsbanden loopen; dit geldt evenwel alleen voor de mannetjes. Bij de wijfjes en de jongen is de geheele hals roestkleurig met zwart-bruine vlekken; overigens gelden de kenmerken, die voor den grooten trap gegeven zijn, met uitzondering van de snorvederen, die ook door de mannetjes van *Otis tetrax* niet gedragen worden.

Ook het voedsel is voor de beide soorten gelijk.

Wanneer men de data van waarnemingen voor ons land na gaat, dan blijkt het, dat ook de kleine trap vooral in December en Januari gezien en geschoten werd, doch ook kwam wel eerder een enkel exemplaar voor, eenmaal zelfs in September. 't Is zelfs niet heelemaal onmogelijk, dat deze vogel ook nog eens in ons land komt broeden, daar hij in 1906 en misschien ook nog later gebroed heeft in Mecklenburg bij Waren. Doch dan zullen jagers de bij ons voorkomende exemplaren hebben te sparen. Ze zullen dan minder schuw worden en zich ook hier veilig gevoelen, wat nu niet het geval is. Nauwelijks vertoont zich een exemplaar over onze grenzen, of men tracht het neer te schieten of voor altijd te interneeren. Geen wonder, dat de trappen hier dan ook dadelijk bijzonder schuw zijn.

In N. W.-Indië, Afghanistan, Perzië en Centraal-Azië leeft een soort trap met den wetenschappelijken naam van *Otis undulata undulata* (Jacq.), die bij ons heet Aziatische Kraag-

trap, ter onderscheiding van den Afrikaanschen vorm, bedoeld met *Otis undalata undalata* (Jacq.).

Van den Aziatischen Kraagtrap heeft men in Westelijk-Europa meermalen exemplaren waargenomen, doch in ons land heeft deze soort zich, voor zooverre bekend, nog maar eenmaal vertoond en wel op 10 December 1850. Toen werd bij Zeist een mannelijk exemplaar geschoten, dat in 's Rijks Museum te Leiden geplaatst staat als geschenk van Jhr. Huydecoper van Wulverhorst.

Bedoeld exemplaar hebben we dus wel als verdwaald uit het heete Azië te beschouwen en daardoor kan de Aziatische Kraagtrap maar noode een plaats op de naamlijst van Nederlandsche vogels behouden.

Deze soort heeft een lengte van 6 d.M. en ze onderscheidt zich in vederkleed van de beide voorgaande soorten door een kuif, gevormd uit smalle, gekromde, zwarte en witte vederen en door een langen vederkraag aan den hals, eveneens wit en zwart, alsmede door de golvende dwarslijntjes, die de bruine bovendeelen en vleugels bedekken.

Uit het bovenstaande blijkt wel, dat de trappen niet steeds door iedereen in de vrije natuur van Nederland gezien kunnen worden. Gaarne zouden we ze in de bescherming van de jagers willen aanbevelen, doch de vrees bestaat, dat onze stem wel die van den roepende in de woestijn zal zijn, want waar is de Nimrodszoon trotscher op dan op een buit, die zeldzaam voorkomt?

Laten wij eindigen met het uitspreken van den wensch, dat ook de Trappen in Nederland nog eens als meer algemeene vogels zullen voorkomen, en er ook nog eens een broedplaats zullen kiezen.

J. DAALDER DZN.

Overneming verboden.

Foto C. Steenbergh.

HILVARENBEEK EN ZIJN KERK. DE KERKTOREN.

Hilvarenbeek en zijn kerk.

BIJ de nevenstaande afbeelding van den toren van Hilvarenbeek, die den tekst van „Buiten" siert, is het mij aangenaam een paar geschiedkundige bijzonderheden over dit merkwaardig Brabantsch dorp te berde te brengen. De geschiedenis van dit dorp spreekt zich immers luide in zijn kerkelijk monument uit, dat de rondomme heide en de Brabantsche hoogvlakten beheerscht in de Kempen. De naam van bovengenoemd dorp is ontleend aan Hilvaris of Hildewaris, eene gezellin van St. Oda, die St. Oedenrode haar naam gaf. De naam der kleine rivier (beekje), „de Hilver", die zich te Hilvarenbeek in de Reusel werpt, heeft met de naamwording van Hilvarenbeek niets gemeen, doch is — omgekeerd — zelf weer, gelijk het dorp, naar Hilvaris genoemd.

Oudtijds noemde men deze gemeente „de gemeynthe ende woesteyne van Becke der heylighe Hildevoirde", d.i. van Sint Hildewaris, gezellin van Sinte Oda, die in de Merovingische en Carolingische tijdperken deze Brabantsche „woesteyne" hebben ontgonnen en er de beschaving hebben ingevoerd.

De Heeren van Herlaer, Leeftaede. Petershem en de Merode waren oudtijds in het bezit der halve heerlijk-

heid, die voor de andere helft aan de bisschoppen van Luik behoorde. Door verkoop kwam de heerlijkheid later aan de familie De Cort en Van Teylingen (Utrecht). Het geheel verbouwde kasteel „Groenendaal" is slechts een zwakke echo uit een lang vervlogen, roemrijk verleden van Hildewaris' dorpe.

De kerk van Hilvarenbeek heeft een lange lijdensperiode in hare annalen geboekt. Van de eerste, de stichtingsperiode, bleef geen spoor in haar achter; weinig meer dan de oude tufsteen, in kerk en toren overvloedig verwerkt, herinnert ons nog aan de in dezen Carolingischen tijd gebruikelijke grondstof.

Het zou ons buiten den kader van dit artikel voeren, als wij hier eene, overigens zeer dankbare, oudheidkundige studie van Beek's oude collegiale kerk leverden. Genoeg zij het daarom te vermelden, dat de kerk zoowel van de vroegste als van de laatste periode van den gothieken stijl belangrijke deelen bezit, waaruit zij als een agglomeratie is samengesteld. In dit opzicht is zij dan ook veel merkwaardiger, dan de in stijleenheden zooveel voortreffelijker zusterkerken uit de XV—XVIe eeuwen te Oirschot en te Hoogstraeten, waarmede zij in een ruime luchtlijn een

grooten driehoek over de Brabantsche Kempen teekent.

Het muurwerk van den toren van Hilvarenbeek (zie de afbeelding) is bijzonder merkwaardig door den overvloedig daarin als handwerk aangebrachten tufsteen en de bijzonder fraaie profielsteenen, zooals men die ook te Hoogstraeten en Oirschot opmerkt. De achthoekige bedaking dagteekent uit het laatste kwart der XVIIe eeuw, toen zij na den brand van 1546 (blijkens de rekeningen der kerk over 1570) vernieuwd is geworden. De bolvormige bekroning van het torendak is echter na den torenbrand van 1615 (December) aangebracht. In 1648 werd de kerk aan de Hervormden overgegeven, die ze aan de Katholieken in 1797 moesten teruggeven.

Ziehier in het kort een overzicht van gemeente, kerk en toren, zooals die ter elucidatie van onze afbeelding kan dienen.

Merkwaardig is het voorzeker, dat de kerk (toegewijd aan Petrus' banden) van dit kleine dorp een toren met *klokkenspel* bezit, dat uit 19 kleine klokken bestaat, niet meer bespeeld kan worden, en sinds vele jaren met heel- en half-uur dezelfde liederen ten gehoore brengt. Terwijl alle steden van eenige beteekenis in ons vaderland een klokkenspel hebben bezeten, was en is dit voor een dorp een zeldzaamheid. De schenker van dit carillon, dat waarschijnlijk omstreeks 1775 is aangebracht, doch waarvan een eeuw later tien klokken door nieuwe zijn vervangen, is onbekend.

Overneming verboden.

DR. C. F. XAV. SMITS.

WINTERSCHOON.

EEN BERIJPTE SPAR.

HET was in December 1893 dagen achtereen zeer nevelachtig, met een lichte, aanhoudende vorst. Bij zulke gelegenheden toovert de Natuur scenerieën van onbeschrijflijke pracht, waarvan de stadbewoner zich geen flauw denkbeeld kan maken. Wel bewondert ook hij dan de boomen langs de grachten met hun berijpte takken, doch dit is slechts een schrale vergoeding voor het natuurgenoet, dat den bewoner van het land — zeggen we den „buitenwoner” — dan in verrukking brengt. Maar gelegenheden als waarop hier bedoeld wordt, komen ook voor dezen slechts bij uitzondering voor, en zijn daarbij gewoonlijk slechts van zeer korten duur.

Nu was het echter anders geweest. Drie dagen en nachten een vorstje van slechts enkele graden, en daarbij een dichten nevel, zoodat de lucht vol waterdamp was, toch koud genoeg om het aan alles klevende vocht in fijne ijskristalletjes zich letterlijk aan alles te doen vastzetten, welk uiterst fijn ijsomhulsel gestadig dikker werd en zelfs de leelijkste, de afzichtelijkste voorwerpen tot kunstprodukten maakte, zoodat letterlijk alles schoon was en bewondering afdwong.

Daar een lichte ongesteldheid het voor mij onraadzaam maakte in die nevelachtige koude lucht naar buiten te gaan, had ik uit mijn bovenkamer den winter bij zijn onafgebroken verfraaiingswerk bespied, waartoe ik aan de eene zijde in Oostelijke richting over het landschap ruimschoots gelegenheid had, mij verwonderende over den buitengewoon langen duur, en volop genietende van een schouwspel dat maar hoogst zelden in die mate en zoo langdurig voorkomt.

Toen er echter in den derden voormiddag eenige beweging in de tot hiertoe volmaakt stille lucht begon te komen en de nevel merkbaar dunner werd, begreep ik dat de zon zich er mede wilde bemoeien, en dat zij, den nevel optrekkende, zich wilde vergewissen van wat de winter op de aarde had uitgericht, toen zij niet bij machte was met hare stralen door dien dichten nevel de aarde toe te lachen. Dit is toch onder zulke omstandigheden wel het ware woord; maar dat zij in dit geval een ongewenschte spelbreekster zou zijn, was evenwel te voorzien, en dat dit nu spoedig het geval zou wezen eveneens.

Maar ik wilde er meer van hebben dan waarop mijn kamer het uitzicht bood, en dan had ik geen tijd te verliezen. Ik wilde de zon vóór zijn, en eer zij aan al die pracht een einde maakte ten minste een poos in het Hoekelumsche bosch dwalen en een vluchtig bezoek aan een buitenplaats brengen, waar zeker nog heel wat meer zou te bewonderen zijn.

Zoo deed ik dan ook, en wat ik daar zag en bewonderde overtrof verre mijne verwachting.

Hier een beschrijving te geven van het wintertafereel, zooals zich dit onder daarvoor zoo buitengewoon gunstige omstandigheden had ontwikkeld, ware, zelfs al stond mij dit alles nog levendig voor den geest, absoluut onmogelijk; wat onbeschrijflijk is kan men niet door woorden uitdrukken. Wat de zon in weinige zwoele Meidagen doet, wanneer zij de dan nog kaal gebleven heestertakken met groen en bloemen tooit, dat had in dit geval de winter op zijn manier gedaan, en 't was niet minder verrassend, maar van te korten duur.

Zie ik nu echter geen kans om door woorden uitdrukking te geven van den indruk dien dit grootsche en tegelijk idyllische schouwspel moest teweeg brengen op ieder, die het voorrecht had het te genieten, dan draag ik aan de fotografie, die de natuur zoo getrouw vermag terug te geven, op om door de duidelijke voorstelling van een der motieven, den lezer in staat te stellen zich er althans een flauw begrip van te vormen.

Onder de boomen, die schoon zijn, als ze door rijp in een wit winterkleed gehuld zijn, komen vele Conifeeren in de eerste

plaats in aanmerking, niet alleen omdat zij ook dan hun bladeren behouden, maar omdat de naaldvorm daarvan ze voor die winterversiering zoo bijzonder geschikt maakt.

Een daarvan, een spar, trok mij bijzonder aan. De boom, waarvan hier sprake is, hoort in Zuid-Europa thuis, en is aan de liefhebbers van Conifeeren bekend als de Spaansche spar (*Abies*— vroeger *Pinus Pinsapo*). In de lagere bergstreken van Spanje vormt hij uitgestrekte bosschen en bereikt een hoogte van 20—24 Meter. In 1839 in de Europeesche culturen ingevoerd, is deze fraaie boom in de tweede helft der vorige eeuw allerwege verspreid, wat niet te verwonderen is, daar hij tot de fraaiste van het geslacht der Sparren behoort.

Daar zijn onderste takken aanzienlijk in lengte toenemen, en naar boven toe gaandeweg korter worden, verkrijgt hij een zuiver piramidalen vorm, die hem, bij den dichten stand der met korte naalden regelmatig bezette takken, een indrukwekkend voorkomen geeft.

Het is hier niet de plaats om over deze bijzonderheden nader uit te weiden, maar wel om hem aan te bevelen als een der meest begeerlijke sieraden voor elken tuin, ook al is die niet zeer groot, een begeerte, waaraan gemakkelijk en zonder veel opoffering kan voldaan worden. Maar dan lette men er op, dat hij een geheel vrije plaats krijgt, in zijn groei niet door andere heesters of boomen kan gehinderd worden en zich in alle richtingen onbelemmerd kan ontwikkelen. Tusschen of nabij andere boomen kan hij onmogelijk tot zijn recht komen.

Het geslacht der Sparren, dat zeer na aan de Dennen verwant is, kenmerkt zich vooral door een fraaien regelmatigen groei. Er zijn tegenwoordig een aantal fraaie soorten van in cultuur, en zonder nu te willen zeggen dat de *Abies Pinsapo* de allerschoonste is, behoort hij zeker tot die, welke om hunne schoonheid het meest voor de bezitters van tuinen in aanmerking verdienen te komen.

H. W.

Het woord „Tuin” en zijne beteekenis.

HET woord *Tuin* beteekent omheining, heg of haag, en is hetzelfde als het Duitsche woord *Zaun*. Die oorspronkelijke beteekenis is b.v. nog bewaard gebleven zoowel in de algemeen bekende spreekwijze „iemand om den tuin leiden”, d.w.z. iemand misleiden, als in de minder bekende uitdrukking „den kap over den tuin hangen, of werpen”, hetgeen gezegd wordt van iemand, die het kloostergewaad aflegt.

Als in het bekende dieren-epos *Reinaert* door Tibert, Bruun en

WINTERSCHOON. EEN BERIJPTE SPAR.

IN DE SCHAAPSKOOI.

Isingrijn naar de plaats gevoerd wordt, waar de galg voor hem gereed staat, zegt de dichter :

Si pijnden hem ten stride
Te springene over menegen tuun.

Het behoeft geen nadere verklaring, dat hier geen sprake kan zijn van 't springen over tuinen, in den zin van 't woord in welken wij het thans gebruiken.

Evenzeer wijzen de oud-Amsterdamsche „Houttuinen”, alsmede de dito „Teertuinen” er duidelijk genoeg op, dat wij hier met geen bloemengaarden of luthoven te doen hebben.

Van lieverlede ging de naam van een omheining dienst doen voor de zich daarbinnen bevindende ruimte, men nam „pars pro toto”, zooals de taalgeleerden het uitdrukken, juist zooals de naam van het muggennet of konopeion (van het Grieksche koonops = mug), hetwelk rondom een rustbank hing, op dien ligstoel zelf overging, dien wij dan ook nog altijd kanapè noemen.

Uit een en ander laat zich ook verklaren, waarom, in sommige streken van ons land, van ouders, die hun kind ten doop brengen, gezegd wordt, dat zij „in den tuin zitten”. Het zoogenaamde „doophuis” ontleent den naam „tuin” aan het hek, hetwelk de ruimte, voor de doopplechtigheid bestemd, omsluit,

In ouden tijd kwam op uithangborden, vooral van herbergen, vaak de „Hollandsche Tuin” voor, welke gold als symbool van 't goed verdedigd Hollandsch grondgebied. Dikwijls beeldde men binnen de omheining de Hollandsche Maagd — de Tuinmaagd — af, of ook wel den Hollandschen Leeuw, met den vrijheidshoed op een speer, zooals die op de oude duiten voorkwam en als watermerk op het Oud Hollandsch schrijfpapier.

In meer dan één plaats van ons land hangt de Hollandsche Tuin nog uit of komt hij voor op een gevelsteen.

De oorspronkelijke beteekenis van het woord Tuin blijkt b.v. ook nog hieruit, dat met dezen naam een oude munt, de „dubbele groot”, genoemd werd, die, naar beweerd wordt, haar ontstaan dankt aan Graaf Willem VI, die, in 1406, het slot Hagestein bij Gorcum belegerende, zijn kamp rondom beschutte door een tuin of versperring van doornhaag — tegenwoordig gebruikt men prikkeldraad tot dat doel. — Ter gedachtenis liet genoemde graaf den Hollandschen leeuw in een omheining van takken op de munt aanbrengen.

Uit de oorspronkelijke beteekenis van het woord tuin als haag, omheining, afscheiding, laat zich b.v. ook de zin der woorden verklaren, welke voorkomen in een der verzen van Anna Bijns,

(16de Eeuw) die wel eens genoemd is de „Brabantsche Sappho” en ook wel de „tweede Kenau, met de pen”, en die bekend is om haar vijandelijke houding ten opzichte van Luther, n.l. :

Tusschen hoogh en laegh fortuin

En ligt er maer een *stroyen thuyn*,

van welke woorden de beteekenis geen andere is, dan deze, dat aan geluk slechts weinig in den weg staat om in ongeluk te verkeeren.

Bekend is de Processie ter eere van O. L. Vrouwe van den Tuin of van Tuynne, die telkenjare op den eersten Zondag van October — Tuyndag — door Yperen's straten trekt, ter herinnering aan het beleg der stad in 1383, toen de inwoners het aan een, rondom de stad aangelegden, tuin of versperring van doornhaag te danken hadden, dat zij geruimen tijd aan de aanvallen der Gentenaren konden weerstand bieden, totdat de Franschen de stad kwamen ontzetten. In een Tuindag-lied, vervaardigd bij gelegenheid van het 300-jarig jubileum van Yperen's ontzet, kwamen dan ook deze regels voor :

Aensiet de stadt van onder tot de kruyn
't Schijnt als besloten in een stercken thuyn.

In de „Hollandsche Lelie” van 21 April '15 stond een hoofd-artikel, hetwelk tot opschrift had de spreuk, die gebeiteld staat in de poort der hoofdwacht te Embden in Oost Friesland „Slaept niet die daer waect”. Het stuk begint met eenige regels van het vers, hetwelk onze grootvaders zongen, toen zij door Willem I. te wapen geroepen waren, in de dagen van den Belgischen opstand in 1830. Deze versregels luiden :

En Frankrijk's haan leent hulp
Aan Brabant's zwijnen wulp.
De *Leeuw*, die d'Ever zoekt,
Door 't vliegend ras verkloekt,
Keert brullend naar zijn tuin.

Het artikel uit de „Holl. Lelie” werd, in het Duitsch vertaald, overgenomen door de „Deutsche Wochenzeitung für die Niederlande und Belgien”. De geursiveerde woorden werden hierin aldus weergegeven : „Der Löwe kehrt brüllend zurück nach seinem Garten”. De vertaler kende blijkbaar de oude beteekenis van het woord „tuin” niet, en werd van de onbekendheid daarmee de dupe. Een leeuw, die er een „Garten” op nahoudt, zal wel tevergeefs gezocht worden, tenzij de overzetter dacht aan een leeuw uit een *Thiergarten* . . . .

F. W. DRIJVER.